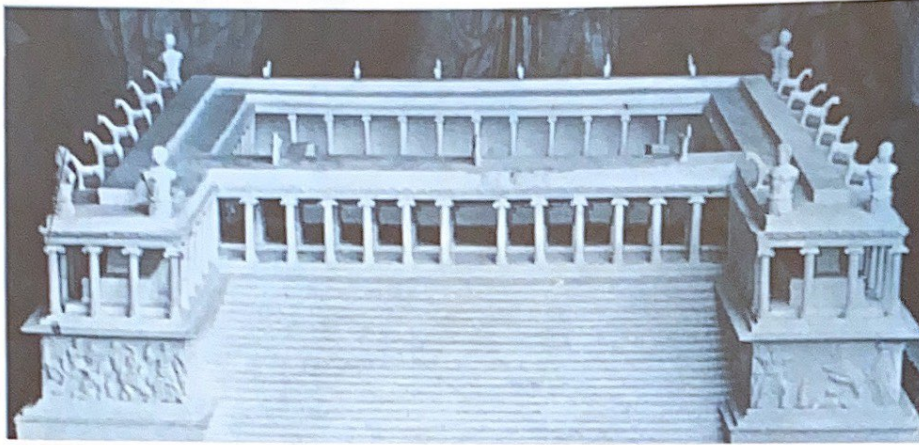

eski eserler kanunu

ÖZEL KİŞİLER HER TÜRLÜ EŞYADAN ÖZEL KOLEKSİYONLAR YAPABİLECEKLERDİR. HALEN ESKİ ESER KOLEKSİYONU OLANLAR BUNLARI ALTI AY İÇİNDE DEVLETE TESCİL ETTİRECEKLERDİR...

Eski Eserler Kanunu öncesi kaçırılan eserlerimizden Bergama Zeus sunağının maketi. (Bergama Müzesi)

Yıllardan beri üzerinde çalışmalar yapılan eski eserler kanun tasarısı meclislerde görüşülerek kanunlaşmış ve yürürlüğe girmiştir.

1710 Sayılı Eski Eserler Kanununun yürürlüğe girmesi üzerine Türkiye Radyolarında Eski Eserler Kanunu ile ilgili olarak Başbakanlık Kültür Müsteşarı Mehmet Önder ile bir röportaj yapılmıştır. Bu röportajı aynen veriyoruz:

Soru — Eski Eserler Kanun Tasarısı Millet Meclisinde ve Senato Genel Kurulunda görüşülerek kanunlaşmış oldu. Bu kanunun kısaca tanımını yapar mısınız?

Cevap — Bilindiği gibi, yurdumuz, eski eserler, tarihi ve tabii anıtlar, eski yerleşme merkezlerinin bulunduğu arkeolojik sit ve tarihi şehir kalıntıları, ören yerleri, höyükler, tümülüsler, sanat tarihi ve etnoğrafya değerleri bakımından dünyanın en zengin ülkelerinin başında gelir. Sahip olduğumuz bu millî değerler, bizi geçmişimize bağlayan, tarihimizi aydınlatan, kültür zenginliklerimizi aydınlatan, kültür zenginliklerimizi ortaya koyan, bizi bize öğreten ve dünyaya tanıtan eşsiz belgelerdir. Bunlardan taşınmaz olanlarının meydana çıkarılması, korunması, onarımı, restore edilmesi, taşınır olanlarının müzelerde toplanması, sergilenmesi, bakımı, tanıtılması, değerlendirilmesi işleri, bugüne kadar, (Asar-ı Antika Nizamnamesi) adındaki Osmanlı devleti zamanında 1906 yılında çıkarılmış, eski bir tüzüğün, yetersiz, noksan hükümlerine göre yürütülmekteydi.

Çağımızın çok ileri koşullarına asla uymayan, dili dahi anlaşılmayan, pek çok boşlukları bulunan, müzelik olmuş bu tüzüğün bir an önce yürürlükten kaldırılması, yerine günün koşullarına ve memleket gerçeklerine uygun, ileri görüşler, işler hükümler ve yeni tedbirler getiren bir kanunun getirilmesi zorunluydu. Kültür Müsteşarlığı, uzun süreli bir çalışmadan sonra uzmanlarına bir Eski Eserler Kanun Tasarısı hazırlatarak, çeşitli kurum ve kuruluşların da görüşlerini aldı. Böylelikle olgunlaşan

tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisine sundu. Yüce Meclis, büyük bir anlayışla reform kanunları arasında tasarıya gereken önemi verdi, uzun görüşmelerden sonra, tasarı kanunlaştı.

Soru — Eski Eserler Kanunu yenilik olarak ne gibi hükümler, ne gibi tedbirler getirmektedir. Kısaca anlatır mısınız?

Cevap — Memnuniyetle... Eski Eserler Kanunu, 10 bölüm ve geçici maddeleriyle birlikte 60 maddedir. İlk bölümünde, önce taşınır ve taşınmaz eski eserlerin, geniş bir tanımını yapılmakta ve bunların neler olduğu birer birer sayılmaktadır. Daha sonra, (Devlete ait arazide, özel ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan, varlığı bilinen, ya da ileride meydana çıkacak olan her çeşit anıtların, tüm taşınmaz ve taşınır eski eserlerin Devlet malı) olduğu açıkça belirtilmektedir. Kanunun öte-

ki bölümlerinde, taşınmaz eski eserlerin tarihi ve tabii anıtların tesbit ve tescilleri, korunmaları, kullanma şartları, bakımları, onarımları, üzerinde durulmakta, yeni hükümler ve tedbirler getirilmektedir. Bir örnek verelim. Bir kişinin mülkiyetinde bulunan, taşınmaz bir eski eser, ya da tarihi ve tabii bir anıt, Devletin izni olmadıkça, bu eserin kullanma şekli değiştirilemeyecektir. Bu gibi eski eserlerin korunması ve onarılmasında, gerekirse Devlet, yönetmeliğine göre, para ve mal yardımında bulunabilecektir. Kanunun bir bölümünde de taşınır eski eser mülâhâ edilmektedir. Özel kişiler, yönetmeliğine göre, her türlü eşyadan müteşekkil özel koleksiyonlar yapabileceklerdir. Halen eski eser koleksiyonu olanlar bunları altı ay içinde Devlete tescil ettireceklerdir. Yurt içindeki taşınır eski eserler müze-

lerde olsun, kişilerin koleksiyonlarında olsun, hiçbir surette yurt dışına çıkarılamayacaktır. Müzelik ve antika değeri olmayan eski eser ticareti, Devletin izni, gözetimi ve denetimi altında yapılacaktır. Müzelik değeri olan eski eser satışı ve alımı, bu kanunla yasaklanmıştır. Eski Eserler Kanununun bir başka bölümünde, kazılar ele alınmıştır. Eski eser kazıları ancak Devlet eliyle yapılacak, kişiler, eski eser aramak ve bulmak amacıyla asla kazı, araştırma ve sondaj yapamayacaklardır. Bir şahsın arazisinde bir eski eser meydana çıkarsa, o şahıs en geç 10 gün içinde en yakın müzeye, köylerde muhtarlara, bucak, ilçe ve illerde en yüksek mülkiye âmirlerine bildirmeye mecburdurlar. Bildirilen eski eserler Devletin malı olacak, karşılığında kanunun belirttiği ikramiyeleri ödenecektir.

Soru — Kişilerin define araştırmaları yasaklanmış mıdır?

Cevap — Hayır... Vatandaşlarımız, eski eser alanları ve mezarlıklar dışında, önceden usulüne göre izin almak suretiyle, define araştırmaları yapabilirler. Define arayıcılardan istenecek belgeler, aramanın yapılması, çıkan defineden arayıcıya tanınan haklar, bir yönetmelikle belirtilecektir. Bu yönetmelik hazırlanmaktadır.

Soru — Bu kanun eski eser kaçakçılığını önleyecek midir?

Cevap — Önceki Asar-ı Antika Tüzüğü, eski eser kaçakçılığı ve gizli kazı yapanlara 100 kuruştan 1000 kuruşa kadar cezalar tanımlıydı. Kaçakçılar hakkında, etkili, cezai bir hüküm yoktu. Bu kanun, eski eser kaçakçılığı konusunda aldığı çeşitli tedbirlerle birlikte, ağır cezai hükümler de getirmektedir.

Eski eser kaçakçılığı ve gizli kazı yapanlara, eski eser kaçakçılığını teşvik edenlere 5 yıla kadar ağır hapis ve 10.000 liraya kadar ağır para

Ayasofya'nın paha biçilmez şaheserlerinden, mozaikler...

Nadir Şah'ın Sultan Mahmut'a hediye ettiği taht. (Topkapı Sarayı Müzesi).

cezası verileceği hükme bağlanmıştır. Bu suçu işleyenler eski eserlerin korunmasında görevli kişiler ise, cezaları bir kat artmaktadır.

Soru — Sizce bu kanun yeterli midir?

Cevap — Herşeyden önce şunu ifade etmek isterim ki, mesele, kanun çıkartmak, hattâ iyi kanun yapmak değil, kanunları ehil bir şekilde uygulamak, vatandaşlara kanunu benimsetmek, sevdirmektir. Eski eserler kanunun, Türkiye'de taşınır ve taşınmaz eski eserleri, milletimizin gözü gibi koruduğu eddat yadigarı, milli hazinelerimizi disipline etmektedir. Bu eserler memleketimizin tapu senetleridir. Maddi kültürümüzün eşsiz belgeleridir. Millet olarak bunları korumak ve gelecek kuşaklara aynen devretmek milli görevimizdir. Millet olarak kanunun yanında olmalı, elbirliği ile eski eserlerimize sahip çıkmalı milli mefahirimizi ticaret metayı yapanlara göz yummamalıyız. Ancak o zaman bu kanun yararlı olur. Kanunun uygulaması sırasında yetersiz hükümler olur, ya da boşluklar bulunursa, bunların, ilerde ek bir kanunla düzeltilebileceği kanısındayım.

Bak; (Müzeler Haber Bülteni, Yıl: 7, Sayı: 52, Tarih 2.5.1973)

25.4.1973 günü kabul edilen **ESKİ ESERLER KANUNU'nun Genel Hükümleri**;

MADDE 1. — Tarihten önceki devirlerle tarihî devirlere ait olup, bilim, kültür, din veya güzel sanatlarla ilgili bulunan, yer üstünde, yer altında veya su içindeki bütün yapılar, taşınır ve taşınmaz mallara ve aynı nitelikteki her türlü belgeye eski eser denir.

Bunlardan:

Tarihî mağaralar, kaya sığınakları, yazılı ve kabartmalı kayalar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller, surlar, kale ve burçlar, her türlü mimarî anıtlar, tiyatrolar, hipodromlar, stadyumlar, anfi-teatrlar, agoralar, kütüphaneler, her türlü resmî veya özel yapılar, tarihî yol kalıntıları, köprüler, mesafe taşları, dikili taşlar, sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, su yolları, sarnıçlar, kuyular, tarihî saraylar, köşkler, yalılar, camiler, mescitler, namazgâhlar, her türlü hayrat, çeşme, sebil, imaretha-

ne, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, medrese, tekke ve zaviyeler, mezarlıklar, türbeler hazireler, lâhitler, sandukalar, steller, kümbetler, hanlar, hamamlar, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar ve benzerleri ile bunların bir-kaçından meydana gelen bina toplulukları, külliye, sitler, diğer taşınmaz mallarla, bunlara ait parçalar, eski anıt ve duvar kalıntıları, taşınmaz halde dağınık tuğla ve sair yapı malzemesi artıkları taşınmaz eski eserleri,

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, tarihten önceki devirlerden kalma insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidien), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu veya vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diademler), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerini haiz gravür, yağlı veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları taşınır eski eserleri teşkil ederler.

Eski eserlerden:

Önemli tarihî olaylara sahne olan veya arkeoloji, tarih, sanat bakımında nbir önemi ve özelliği bulunan, korunması ve değerlendirilmesi gerekli her türlü taşınmaz mimarî eserlere ve aynı nitelikteki heykellere

ANIT,

Mimarîleri, üniteleri ve çevrelere katkıları bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gerekli görülen ayrı veya bir arada olan yapı gruplarına **KÜLLİYE,**

Homojen oluşları ve özellikleri tarihî, estetik, artistik, bilimsel, ekolojik, etnografik, ebedi veya efsanevi önemleri bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topografik bölgelere **SİT,**

Önemli tarihî olayların geçtiği, bu

MADDE 2. — Halk sanatlarını ve halkın maddî kültürünü temsil eden malzeme ve belgelere etnografya eseri denir.

Bu evsafı haiz olanlardan sanat tarihini ilgilendirenler 1 nci madde gereğince eski eser sayılırlar.

MADDE 3. — Devlete ait arazi ve emlak ile, özel ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan emlak ve arazide, varlığı bilinen veya ilerde meydana çıkacak olan her çeşit anıtlar, bütün taşınır ve taşınmaz eski eserler Devletin malıdır. Bunların kazılarla meydana çıkarılmaları, yerlerinde korunmaları, taşınır eski eserlerin müzelerde toplanmaları bu kanun hükümlerine göre yürütülür.

MADDE 4. — Taşınır ve taşınmaz eski eserleri, yeniden bulanlar, malik oldukları veya işgal ettikleri arazinin içinde eski eser bulunduğunu bilenler veya böyle bir eserin varlığından yeni haberdar olan malik ve zilyedler, bunu en geç 10 gün içinde en yakın müzeye veya köylerde muhtarlar, bucak, ilçe ve illerde en yüksek mülkiye amirlerine bildirmeye mecburdurlar.

Bu gibi eserler, askerî garnizonlar veya yasak bölgeler içinde bulunur veya çıkarsa keza usulü dairesinde üst komutanlara bildirilir.

Böyle bir ihbarı alan muhtarlar, mülkiye âmirleri veya komutanlar veya bu gibi eserlerin varlığından doğrudan doğruya haberdar olan ilgili makamlar, bunların korunmaları için gerekli tedbirleri almakla beraber, alınan bu ilk tedbirleri de açıklamak suretiyle keyfiyeti en geç 10 gün içinde Millî Eğitim Bakanlığına yazı ile bildirmekle yükümlüdürler. Bu ihbarı alan Millî Eğitim Bakanlığı en geç bir yıl içinde gerekli işlemi yapar.

(devamı 35. sayfada)

Efes kazılarında bulunmuş Sokrat'ın fresko üzerindeki resmi..